

УДК 330.341.1:001.1

БУРЛАКА В.Г.,
кандидат економічних наук, старший науковий
співробітник відділу інноваційної політики,
економіки та організації високих технологій
ДУ «Інститут економіки та прогнозування
НАН України»

ВИЗНАЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація. У статті висвітлено сучасні погляди щодо змісту поняття «інноваційний потенціал» та проаналізовано його стосунки із зовнішнім середовищем. Досліджено його структурні складові та встановлено фактори, що впливають на його подальший розвиток.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інновація, новація, науково-технологічний потенціал, НДДКР, патенти, інноваційна продукція.

Бурлака В.Г., кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела инновационной политики, экономики и организации высоких технологий ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины»

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Аннотация. В статье освещены современные взгляды о содержании понятия «инновационный потенциал» и проанализированы его отношения с внешней средой. Исследованы его структурные составляющие и установлены факторы, которые влияют на его дальнейшее развитие.

Ключевые слова: инновационный потенциал, инновация, новация, научно-технологический потенциал, НИОКР, патенты, инновационная продукция.

Burlaka V.G., Ph.D. in Economics, Senior Research Specialist, Department of Innovation Policy, Economy and Organization of High Technology, SO «Institute for economics and forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences»

DEFINING INNOVATIVE POTENTIAL: A THEORETICAL ASPECT

Abstract. The article highlights the modern views on the meaning of «innovation potential» and analyzed its relationship with the environment. The author studies its structural components and revealed the factors affecting its further development.

Keywords: innovative potential, innovation, novelty, scientific and technological potential, R&D, patents, innovative products.

Постановка проблеми. Для визначення раціональних розмірів інноваційного потенціалу, який повинна мати ефективно функціонуюча макроекономічна система, а також для отримання коректних оцінок впливу інноваційного потенціалу на розвиток національної економіки, необхідно мати чітке визначення, по-перше, поняття інноваційного потенціалу, по-друге, його структури. З цією метою потрібно з'ясувати найбільш суттєві фактори, що впливають на його розвиток.

Економічна теорія, на жаль не дає вичерпної відповіді щодо сутності інноваційного потенціалу. Більша кількість публікацій з цієї проблеми присвячена дослідженню потенційних можливостей країни або групи країн, регіону або території, підприємства та потенціалу окремих видів ресурсів. При цьому незначна увага приділяється можливим загрозам від розвитку інноваційної діяльності. Недостатня розробка теоретичних і практичних аспектів інноваційного потенціалу ускладнює механізм стратегічного управління розвитком економіки та її складових. Необхідно більш чітко оцінити існуючі проблеми пов'язані з утворенням інноваційного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні засади інноваційного потенціалу привертала увагу багатьох вчених різних шкіл та напрямів економічної науки з цього питання. Доречно буде згадати, що початок наукових досліджень в цій сфері був ініційований бурним розвитком інноваційного потенціалу іноземних країн ОЕСР (I етап – середина ХХ ст.), коли стрімко почався розвиток інноваційної діяльності та її інфраструктури. Причинами викликаних змін були загострення конкуренції у сфері високих технологій з боку провідних іноземних компаній, бажання підвищити ефективність використання у комерційних цілях результатів НДДКР [14].

Комплексні підходи до оцінки інноваційного потенціалу в сучасних умовах розвитку економіки України набувають пріоритетного значення в системі заходів державного управління економікою. Проблемам оцінювання сутності і значення інноваційної складової розвитку економіки присвятили свої наукові розробки такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як І. Галиця [14], А. Гриньов [2], М. Данько [3], Г. Захарчин [6], Л. Калініченко [8], Д. Кокурін [9], С. Кравченко [10], В. Лазарев, І. Манаєнко, В. Матвейкін [7], Е. Менсфілд, А. Нашар, А. Ні-

колаєв [13], М. Портер, І. Саудер, Р. Солоу, Н. Тарасова [15], Б. Твісс, Ж. Тіроль, Р. Фостер, Й. Шумпетер, Ю. Яковець [11], М. Якубовський [14].

Невирішені частини проблеми. У вищезазначених працях приділено достатньо уваги теоретико-методологічним засадам інноваційної складової розвитку економіки, а питання інноваційного потенціалу залишилось недостатньо висвітленим.

Метою статті є вивчення та узагальнення сучасного досвіду щодо тлумачення змісту поняття "інноваційний потенціал".

Виклад основного матеріалу. Для виявлення сутності "інноваційного потенціалу" необхідно дослідити зміст цієї категорії, який об'єднує в єдине ціле різноманітні сторони взаємовідносин, і проаналізувати стосунки із зовнішнім середовищем. Уточнення поняття "інноваційний потенціал" спостерігається у багатьох дослідників і має не тільки чисто науковий інтерес, а й становить питання дефініцій. Саме від того, яке значення приймається за основу його визначення залежить як зміст, так і вибір альтернативи розвитку економіки, конкретні напрями формування її конкурентоздатності. Такі диференційовані підходи пов'язані з тим, що вітчизняна і зарубіжна література містить приклади неоднозначної трактовки цього поняття, а вчені і практики по-різному визначають межу використання інноваційного потенціалу, часто замінюючи цей термін синонімами.

Таким чином, у розвитку економічної системи суттєву роль відіграє інноваційний потенціал, який визначає активність інноваційної діяльності господарських суб'єктів або їх здібність виробляти, реалізовувати і сприйняти інновації. Останнє розглядається у якості необхідної умови функціонування інноваційного типу економіки. Інноваційний потенціал може бути оцінений як результат реалізації існуючої можливості, або реально-го інноваційного продукту (нові вироби, ліцензії, патенти).

У виявленні сутності інноваційного потенціалу не менш важливим слід вважати підхід науковців С.І. Кравченко і І.С. Кладченко, за думками яких поглиблений аналіз сутності й змісту категорії «інноваційний потенціал» цілком доцільно здійснювати, спираючись на складові категорії «потенціал» і «інновація» [10]. Так, поняття «потенціал» походить від латинського слова «potentia», яке визначає силу, міцність, можливість, здібність, існуючої у прихованому вигляді і здібної проявитися за відповідних умов [1, с. 428]. У спеціальному змісті – це ступінь можливого проявлення якої-небудь дії, або функції. Іноді під «потенційною енергією» розуміють будь-яку енергію, яка міститься в системі у прихованому вигляді [12]. У більш широкому розумінні потенціал – це сукупність факторів, які є в наявності й можуть бути використані та приведені в дію для досягнення визначеної цілі, результату.

Таким чином, поза прив'язки до конкретної сфери, потенціал можна розглядати як здібність матерії переходити від можливого до реального, від одного стану до іншого (наприклад, від старого до нового). При цьому потенціал – це міра єдності досягнутого, яка може бути використана з визначеною ціллю, за можливих або до-сяжних умов.

Щодо категорії «інновація», то тут також немає єдиного загальнозначеного трактування її змісту. Так, під інновацією (англ. innovation — нововведення, новаторство) розуміють «інвестицію в новацію» як результат практичного освоєння нового процесу, продукту або послуги. Новація (лат. Novation – змінення, оновлення) представляє собою новину, якої раніше не було, нове явище, відкриття, винахід, новий метод задоволення суспільних потреб та ін. Інновація представляє собою матеріалізований результат, отриманий від вкладення капіталу в нову техніку або технологію, у нові форми організації виробництва, праці, обслуговування, управління тощо [4].

Відносно економіки інноваційність розглядається як наслідок традиційної ринкової практики, конкуренції товарів та послуг. У господарській сфері інновації не можуть існувати без ринку. Вони нерозривно пов'язані зі здатністю суспільства народжувати зміни. Ринок виступає вихідною умовою необхідних змін, але сам він не приводить інноваційні процеси в рух у потрібних масштабах, не забезпечує їх стійкість. Необхідні певні культурні зміни, які б закріплювали на рівні суспільства підприємливість, винахідливість і оперативність. У даному випадку мова йде про зміни в стереотипах мислення.

Інноваційний потенціал утворюється з двох складових – науково-технологічного і підприємницького потенціалів. Для характеристики класу за різними ознаками рекомендують виділяти різні види потенціалу, використовуючи відповідну класифікацію [7; 9, с. 111].

Для забезпечення активного розвитку сфери інноваційної діяльності необхідне функціонування організацій з різними видами потенціалів. Частина дослідників визначає наступну класифікацію потенціалів [7, с. 7–21; 19, с. 61–62]:

- експлеренти, для яких характерний малий розмір, гнучкість, готовність до можливостей ризику, реалізація якості лідера;
- віоленти, які можуть забезпечити економію на масштабах, можливість залучати необхідні ресурси;
- патіенти, перевагу яких становлять володіння спеціальними знаннями технологій і сегментів ринку, випуск спеціалізованих товарів;
- комутанти, що забезпечують гнучкість, підтримку ринку через задоволення локальних потреб.

Відсутність на інноваційному ринку організацій з тим чи іншим видом потенціалу обмежує розвиток економіки. За думкою ряду дослідників, саме повна відсутність експлерентів, а також недостатня кількість патентів і комутантів, було основною причиною уповільнення НТП в національній економіці країн СНД.

Таким чином, можна зробити висновок, що проблема формування структурної складової інноваційного потенціалу багатоаспектна і потребує подальших досліджень на рівні підприємства, макроекономіки з урахуванням їх особливості. Отримані під час вивчення результати (уточнення сутності інноваційного потенціалу і складових, його структури) є основою для більш повної характеристики інноваційного потенціалу як об'єкта управління і таким чином сприяє розробці конкретних науково-практичних рекомендацій по його формуванню і ефективному використанню.

Водночас відносно інноваційного потенціалу слід зазначити, що складність даної категорії утруднює виділення незалежних його видів і унеможливує формування чіткої єдиної класифікації.

Незважаючи на те, що питанням формування інноваційного потенціалу в економічній науці не приділялося достатньо уваги, існуюча інформація не дозволяла комплексно оцінити його ефективність, оскільки вона часто носила неповний і суперечливий характер, яка не мала однозначного трактування. Деякі автори, наприклад, інноваційний потенціал ототожнювали з науково-технологічним прогресом. У цьому випадку він представився як «накопичена певна кількість інформації про результати науково-технологічної роботи, винаходи, проектно-конструкторські розробки, зразки нової техніки і продукції», або тлумачився як «система фактів і умов, необхідних для здійснення інноваційного процесу», що значно спрощувала реальне положення, а також звужувала сферу його застосування [16, с. 131].

Таке бачення основи інноваційного або науково-технологічного потенціалу стосується різних рівнів господарських системних утворень з урахуванням їх специфіки: підприємства, корпорації, регіони, галузеві, міжгалузеві й господарські комплекси.

Науково-технологічний потенціал має структуру, в основу якої покладено науково-відтворювальний цикл створення і використання інновацій у перетворенні праці, продукції і виробничого апарату господарської системи. Відтворювальний підхід дозволяє представити науково-технологічний потенціал у вигляді взаємозв'язаної сукупності блоків. Кожен з них об'єднує у собі новини, приблизно з однаковою мірою вірогідності трансформації їх в інновації – товари, які є підсумком специфічної інтелектуальної праці у кожній окремій стадії науково-відтворювального циклу. Укрупнений алгоритм аналізу науково-технічного потенціалу господарської системи представлено на рис. 1.

Таким чином, аналіз стану науково-технологічного потенціалу охоплює показники конкурентоспроможності товарів, послуг, технологій їх виробництва, ефективності менеджменту, організації і мотивації праці (сукупність маркетингових досліджень), оцінки трансформуючих можливостей існуючих інновацій різного характеру усередині й поза системою відносно товарів, технологій, організації праці та виробництва.

Оцінка науково-технологічного потенціалу господарської системи провадиться за якісними характеристиками товарів і продуктивного апарату, а також за кількісними соціально-економічними і екологічними показниками підсумкової діяльності.

Ефективність використання потенціалу узагальнено оцінюється як відношення досягнутих у поточний час кожного із сукупності соціально-економічних показників, що вибрані в якості оціночних, до можливих досягнень при максимальному використанні науково-технологічного потенціалу [7]:

$$E_n = \frac{\sum_{i=1}^{n-1} a_i}{a_{bi}} \cdot 100,$$

де E_n – підсумковий узагальнюючий показник ефективності використання науково-технологічного потенціалу господарської системи; a_i – конкретний i -й показник, який характеризує досягнення визначального ефекту; a_{bi} – можливий показник при найбільш повному використанні потенціалу; n – число показників.

Науково-технологічний потенціал становить тільки частину інноваційного потенціалу, яка характеризує здатність системи генерувати і народжувати інновацію. На відміну від інших він визначається сукупністю ресурсів і результатів діяльності наукової сфери, який реально може бути реалізований у вигляді авторських свідоцтв, раціоналізаторських пропозицій і ноу-хау. Науково-технологічний потенціал характеризується наукоємністю – показником, який віддзеркалює пропорцію між науково-технологічною діяльністю у виробництві з урахуванням витрат на науку із розрахунку на одиницю продукції.

Дуже важливим, на наш погляд, є визначення сутності інноваційного потенціалу як можливості різних галузей економіки виробляти наукоємну продукцію, задовольняючи вимоги світового ринку [7, с.7–21].

У той же час підприємницький потенціал підприємництва розглядається як процес оновлення виробничого і збутового потенціалу, а також гуманітарної сфери підприємства. Відсутність або слабкий розвиток підприємницької компоненти не забезпечує динамізм потенціалу загалом, у тому числі і науково-технологічної сфери [7, с. 29–38].

Ефективний інноваційний потенціал визначає наступні ключові фактори успіху діяльності організації: перевагу товару над конкурентами; нові характеристики ринкового товару, які відповідають більш вимогливим споживачам; вихід на світові ринки; маркетингові ноу-хау; краще сприйняття сутності і особливостей форму-

вання сучасного ринку; поведінки покупця і розміри потенційної ніші для своїх товарів; технологічні ноу-хау (переваги в НДДКР і можливості впровадження результатів НДДКР у виробництво) [18].

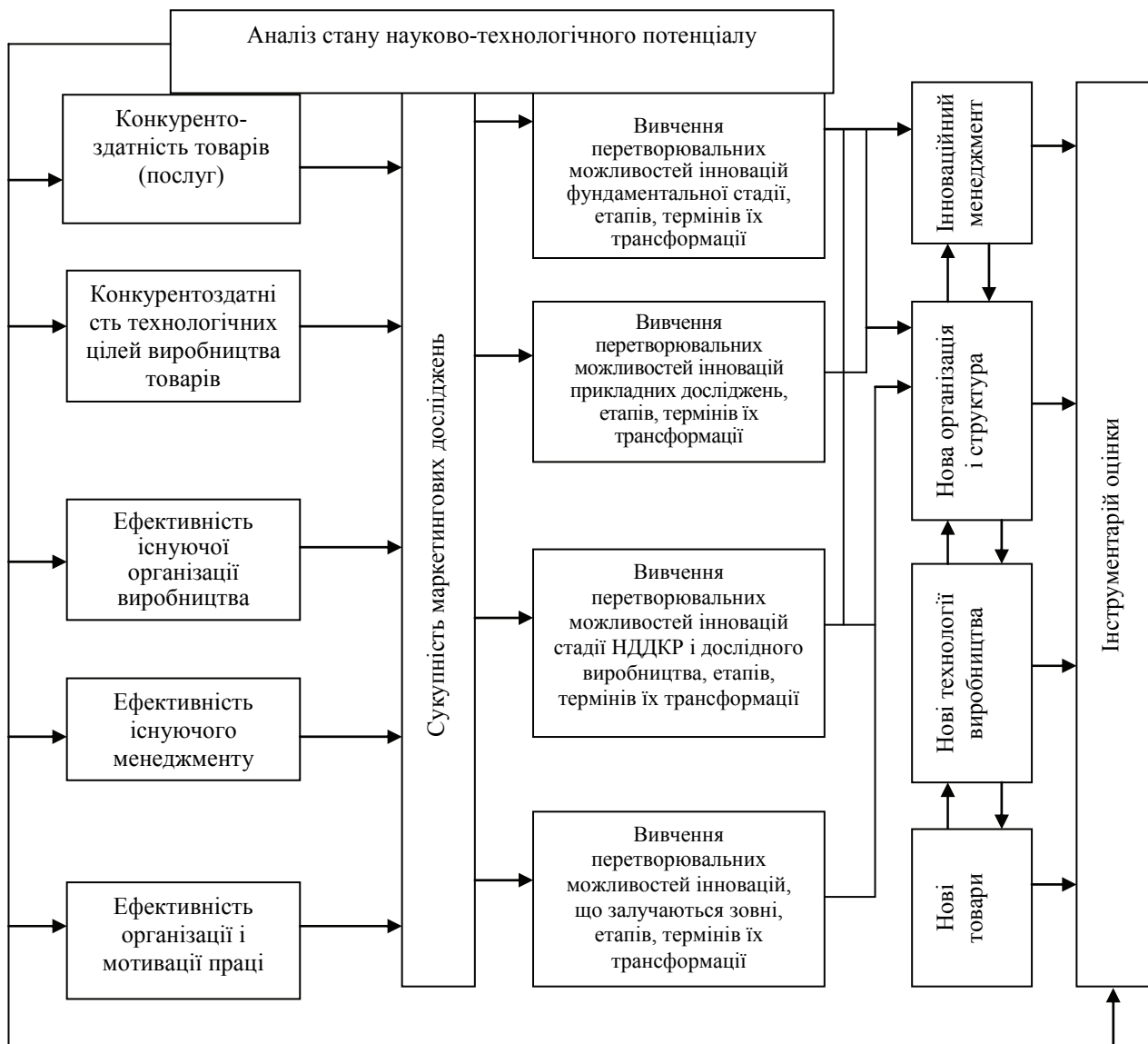

Рис. 1. Алгоритм аналізу стану науково-технологічного потенціалу

Джерело: побудовано автором за [7, с. 21–29].

Таким чином, інноваційний потенціал у більшості випадків характеризується нематеріальними активами, знаннями і вмінням об'єкту дослідження.

За визначенням дослідників, у сучасних умовах інноваційний потенціал стає «концептуальним відображенням феномену інноваційної діяльності». Для розрахунку раціональних розмірів потенціалу у змінному середовищі, ефективно функціонуючої макроекономічної системи, а також для отримання обґрунтованих висновків про ефективність впливу на розвиток національної економіки або окремої галузі промисловості, необхідно визначити зміст, склад, структуру інноваційного потенціалу, або усі суттєві фактори, що зумовлюють формування складових і динаміку розвитку [18].

Фактор часу визначає не тільки тривалість трансформації знань, а й зумовлює різну оцінку науково-технологічного потенціалу залежно від визначених тактичних і стратегічних цілей. У зв'язку з цим виглядає доцільним розподіл загального науково-технологічного потенціалу на тактичні і стратегічні блоки. До тактичного потенціалу відносять інновації, які за умов існуючої господарської системи можна ефективно впроваджувати протягом від одного до п'яти років, тоді як стратегічний потенціал, обумовлений трансформаційними можливостями підготовленими інноваціями, використання яких в оновленні і виробництві продукції можливий за межами п'ятирічного терміну. Загальний науково-технологічний потенціал представляє собою не лише суму, але і єдність тактичного і стратегічного потенціалів, яка активно впливає на весь інноваційний процес.

Сукупність науково-технологічних новин господарської системи може бути доповнена досягненнями НТП у системі вищого порядку (корпорація запозичує новину для виробництва конкретних товарів із галузевої системи, з інших галузей, із світового банку наукових знань), розпоряджаючись для цього необхідним капіталом. За цих умов науково-технологічний потенціал господарського утворення, збагачений позасистемними новинами, буде без сумніву більш ефективним, бо у ньому можуть суттєво змінитися усі блоки у часі та структурі. Тому доцільно його підрозділити на внутрішньосистемну і міжсистемну частини.

У вищенаведених та інших трактуваннях терміну «інноваційний потенціал», як правило, розкривається одна або декілька суттєвих характеристик цього явища. Так, в одному з випадків акцент зміщується на інституційні структури або засоби формування потенціалу, а в іншому спостерігається прив'язка до конкретного рівня (підприємство, національна економіка та ін.). Таке визначення, як «інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості накопичених ресурсів, які можуть бути приведені у дію для досягнення цілей економічних суб'єктів», також свідчить про наявність неоднозначності у розумінні сутності інноваційного потенціалу. Ця обставина значною мірою утруднює розробку практичних рекомендацій і рішень з формування і ефективного використання інноваційного потенціалу і, таким чином, негативно позначається на кінцевих результатах інноваційної діяльності [5].

Визначені обставини зумовлюють необхідність проведення додаткового дослідження категорії інноваційного потенціалу як об'єкту управління (оскільки неможливо керувати об'єктом, сутність якого нерозкрита або розкрита неповною мірою). При цьому уточненню, в першу чергу, підлягають зміст і класифікація інноваційного потенціалу.

Достатньо прозорими і повними у питаннях дослідження сутності інноваційного потенціалу можна вважати висновки відомого дослідника з цієї проблематики Г.І. Жица [5]. Згідно з його думкою, під інноваційним потенціалом розуміється кількість економічних ресурсів, які у кожний конкретний момент суспільство може використати для свого розвитку. Ці ресурси розподіляються між трьома основними секторами (сегментами, напрямками) макросистеми: науково-технічним, освітнім, інвестиційним. Внаслідок цього розподілу формуються: науково-технологічний потенціал (сегмент або комплекс), освітній потенціал та інноваційний потенціал (сегмент або комплекс). Сукупність перелічених сегментів і формують інноваційний потенціал макросистеми.

За таким підходом, як визначають інші фахівці, доцільно вважати інноваційним потенціалом не всю кількість ресурсів, яку суспільство пропонує використовувати для свого перспективного розвитку, а тільки ту їх частку, яка може бути корисна для збільшення обсягів або покращення якості кінцевого споживання. При цьому необхідно звернути увагу на той факт, що динаміка кількісних і якісних показників споживання повинна здійснюватися в інтересах споживача, а не виробника.

Слід зазначити, що існують значні проблеми, пов'язані з розподілом кінцевого споживання на індивідуальне (приватне) і колективне (суспільне), але в даному випадку більш важливим є необхідність дотримання раціональних пропорцій між кінцевим і проміжним споживанням.

У підсумку з аналізу окремих поглядів відомих вчених, категорію «інноваційний потенціал» можна трактувати як здатність системи до трансформації фактичного стану речей у нову якість з метою задоволення існуючих або зростаючих потреб (суб'єкта новатора, споживача, ринку та ін.) [17]. При цьому ефективне використання інноваційного потенціалу дає можливість переходу від прихованої можливості до фактичної реальності або з одного стану в інший (тобто від традиційного до нового). Отже, інноваційним потенціалом можна вважати характеристику здатності системи до змін, поліпшення, прогресу.

Аналіз сутності і формування інноваційного потенціалу показав, що він є багатфакторним показником, який, на нашу думку, характеризує можливості підприємства до ефективного впровадження інновацій і досягнення якісніших показників з виробництва товарів на рівні досягнень світової практики. Суттєвим недоліком багатьох досліджень даної проблеми є ігнорування авторами впливу на інноваційний потенціал використання як окремими галузями, так і підприємствами інтеграційних і глобалізаційних можливостей сучасної економіки України, які формують їх загальний економічний потенціал.

Сутність будь-якого об'єкту достатньо повно розкривається через виявлення і дослідження його структури. У зв'язку з цим окремо слід зупинитися на основних компонентах інноваційного потенціалу, який може бути представлений трьома його складовими (ресурсною, внутрішньою і результативною), які існують у взаємозв'язку і взаємозалежності (рис. 2).

Тісний взаємозв'язок ресурсної, внутрішньої і результативної складових інноваційного потенціалу визначає необхідність виявлення на практиці їх оптимального співвідношення (виходячи із ролі значимості, яку вони відіграють у формуванні і розвитку потенціалу).

Ефективне використання інноваційного потенціалу підприємства вимагає постійного пошуку шляхів його удосконалення, зміцнення за рахунок освоєння нової техніки та технологій, впровадження сучасних технологій зберігання сировини, розвитку прогресивних форм організації виробництва, проведення технічної реструктуризації підприємств, постійного підвищення рівня кваліфікації персоналу всіх категорій відповідно до сучасних вимог та напрямів знань, оптимізації кадрової структури персоналу, стимулювання творчих працівників, соціального розвитку підприємств як складової їх інноваційного потенціалу, вивчення та застосування досвіду провідних підприємств світу, залучення інвестицій у власні розробки, НДДКР шляхом інвестування у вигляді фінансування, кредитування, лізингу, підвищення ролі планування, організації й контролю інноваційної діяльності; удосконалення механізмів управління інноваційною діяльністю підприємства в цілому [8].

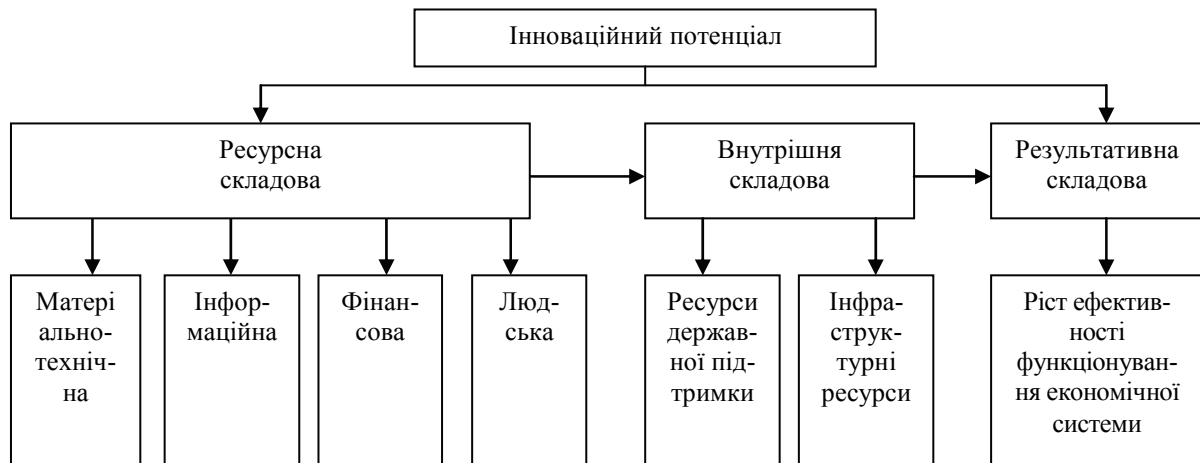

Рис. 2. Структура інноваційного потенціалу

Джерело: побудовано автором за [7, с. 7–21].

В організаційних схемах розвитку інфраструктури інноваційного потенціалу існують помітні між країнами відмінності, вибір яких значною мірою залежить від особливостей національних систем нововведення.

Основною метою розробки комплексної і системної оцінки інноваційного потенціалу було вироблення конкретних практичних рекомендацій по стимулюванню інноваційної активності як на рівні окремого підприємства, так і на рівні національної економіки.

У сучасній світовій практиці існує значна кількість різних показників, що оцінюють рівень розвитку інноваційної діяльності: починаючи з оцінки людського капіталу, показників, що вимірюють знання, науково-технологічний прогрес (НТП) і закінчуючи окремими показниками фондового ринку. Різні міжнародні організації розробляють свої системи показників, що характеризують рівень інноваційного потенціалу країни (регіону). За зразок можна навести приклади наступних систем показників:

1. Індекс науково-технологічного потенціалу (Всесвітній економічний форум) як складова інтегрального показника оцінки рівня конкурентоздатності країни;
2. Система показників оцінки інноваційної діяльності Комісії європейських товариств (КЕТ), яка використовується для порівняльного аналізу оцінки розвитку інноваційної діяльності в країнах Європейського союзу (ЄС), а також їх зіставлення з показниками США і Японії.
3. Показники, які щорічно друкуються Організацією економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), характеризують рівень і динаміку розвитку інноваційної економіки розвинутих і окремих країн, що розвиваються.

Висновки. Проведений аналіз проблем інноваційного потенціалу дозволив визначити наступні фактори, які впливають на його розвиток:

1. Чітке визначення потреби в інноваціях і галузевої стратегії по виробництву нової продукції.
2. Обґрунтування розрахунку економічного ефекту від впровадження потенціальних інновацій у виробництво нової продукції і її реалізації на ринку.
3. Достатній обсяг ресурсів і періодична оцінка інновацій з метою визначення моменту, коли будуть досягнуті первинно визначені організаційні задачі.

Список використаних джерел

1. Большая Советская энциклопедия: в 30 т. / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1975. – Т. 20: Плата-Проб. – 608 с.
2. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління / А. В. Гриньов. – Х. : ІНЖЕК. – 2003. – 308 с.
3. Данько М. Інноваційний потенціал в промисловості України / М. Данько // Економіст. – 1999. – № 10. – С. 26–32.
4. Економічна енциклопедія: у 3 т. / [відп. ред. С. В. Мочерний]. – К. : Вид. центр. «Академія, 2000–2002». – 2002. – Т. 3. – 952 с.
5. Жиц Г. И. Способности и возможности: рассуждения о некоторых аспектах методологии оценки влияния инновационного потенциала на развитие социально-экономических систем различного уровня сложности / Г. И. Жиц // Инновации. – 2008. – № 11. – С. 102–107.
6. Захарчин Г. М. Концептуальна модель інноваційної культури підприємства / Г. М. Захарчин, Андрійчук О. Д. / Науковий вісник НЛУУ. – 2008. – Вип. 188. – С. 272–278.
7. Інноваційний потенціал: сучасне становище і перспективи розвитку : монографія / [В. Г. Матвейкин, С. И. Дворецкий, Л. В. Минько и др.]. – М. : «Издательство машиностроение-1», 2007. – 284 с.

8. Калініченко Л. Л. Кількісна оцінка інноваційного потенціалу підприємств / Л. Л. Калініченко // Вісник економіки транспорту (збірник науково-практичних статей). – 2010. – №30. – С. 107–112.
9. Кокурин Д.И. Инновационная деятельность / Д. И. Кокурин. – М. : Экзамен, 2001. – 575 с.
10. Кравченко М. И. Исследование сущности инновационного потенциала / М. И. Кравченко, И. С. Кладченко // Научные труды Донецкого национального технического университета. Серия экономическая. – Донецк : ДонНТУ, 2003. – Вып. 68. – С. 88–96.
11. Кузык Б. Н. Россия-2050. Стратегия инновационного прорыва / Б. Н. Кузык, Ю. В. Яковец. – М. : Экономика, 2004. – 632 с.
12. Менеджмент організацій : підручник / [Л. І. Федулова, І. В. Сокирник, В. В. Стадник та ін.] ; за заг. ред. Л. І. Федулової. – К. : Либідь, 2004. – 448 с.
13. Николаев А. И. Инновационное развитие и инновационная культура / А. И. Николаев // Наука и науковедение. – 2001. – №2. – С. 54–65.
14. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / [Ю. В. Кіндзерський, М. М. Якубовський, І. О. Галиця та ін.] ; за заг. ред. Ю. В. Кіндзерського. – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2009. – 408 с.
15. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монографія / [Н. В. Тарасова, Л. П. Клименко, В. М. Ємельянов та ін.]. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – 320 с.
16. Рынок: Бизнес. Коммерция. Экономика: толковый терминологический словарь / сост. В. А. Калашников ; под общ. ред. А. П. Дашкова. – 4-е изд., испр. и доп. – М. : Маркетинг, 1998. – 403 с.
17. Сураева М. О. Сущность и структура инновационного потенциала / М. О. Сураева // Управление большими системами : материалы VII Всерос. науч. конф. молодых ученых. – Магнитогорск : Изд-во Магнитогор. гос. техн. ун-та им. Г. И. Носова, 2011. – С. 188–192.
18. Шереметьев А. О. Категория «экономический потенциал» в экономическом анализе / А. О. Шереметьев // Экономические науки. – 2008. – №8. – С. 132–136.
19. Шерстобитова Т. И. Маркетинг инноваций : учебное пособие / Т. И. Шерстобитова. – Пенза : Издательство ПГУ, 2009. – 126 с.

Стаття надійшла до редакції 09.04.2015